

"המלחמה הזו היא"

המלחמה הזו היא המלחמה הזו

נ ל המנסה לעמוד על הסיבה מדוע וכיצד היתה „המלחמה הגדולה“ — או כפי שנקראה לאחר מכן „מלחמת העולם הראשונה“ — כה ממושכת ורווית־דמים, יוכח עד־מהרה כי הביאור לכך טמון במידה מכרעת במניעים רגשיים עמוקים שנתגלו בקרב העמים. באשר לסיבות אחרות — עלינו להתבונן באופי המנגנונים הצבאיים אשר בהם השקיעו מעצמותיה של אירופה, בארבעים השנה שקדמו למלחמה, דאגה וטיפול כה רבים. הראשון לקוי האופי של מנגנון נים אלה ואשר עליו חייבים אנו לעמוד הוא לא זה המתבלט במבט ראשון — דהיינו, לא גודלם — כי אם קו אחר שבהם, אשר לא פחות היה בחשיבותו: אי־גמישותם. הכרח היה לקרוא־להדגל מליונים של אנשי־מילואים, לארגנם ביחידות לוחמות, לציידם במערכת נרחבת של חילות־מסיעים ושל שירותים, לשלחם באמצעות מסילות־הכרזל אל נקודות־הריכוז שלהם; הכל — תוך ימים מספר. לקחה של שנת 1870 — לקח המלחמה הפרוסית־הצרפתית — טבוע היה כבחותם אש בתודעתו של כל קצינ־מטה באירופה: האור מה אשר תפסיד במירוץ־הגיוס־הכללי — קרוב לודאי שתפסיד גם במלחמה.

אכן, צודק ההיסטוריון הבריטי בְּרִיטְנֶה המצביע על כך, כי רק בצבא הגרמני היה פירוש של הגיוס־הכללי מלתמה בלתי־נמנעת — שכן תכניותיו של המטה־הכללי כללו לא רק את ריכוזן של הארמי מיות, אלא, כתוצאה בלתי־נמנעת של ריכוז זה, גם את מסע־ההתפרטות (Aufmarsch) לתוך שטחי המדינות השכנות. אולם בשום מדינה לא ניתן היה לשנות שינוי־ניכר את תכניותיהם של המנגנונים הצבאיים, תכניות המעובדות עד לפרטי פרטים, אילו היה צורך לסגלן לרשימותיו של מצב מדיני קונקרטי. לגבי מזה של אוסטריה הכרות המלחמה היתה בגדר תמרון מדיני; לגבי הממשלה הרוסית, פקודת־גיוס היתה בבחינת תמרון־גדדי; אולם פקודות כאלה התניעו תהליכים מנהליים, אשר אי־אפשר היה עוד לעצורם או להתזרים־אחור מבלי לגרום לאנדרלמוסיה כזו שכמוה כמסירת המדינה לידי יריביה, לשבט או לחסד. אפילו ממשלתה של בריטניה דימתה לה ב־5 באוגוסט כי שמור עמה חופש־הבחירה המוחלט לאן לשגר את חיל־המשלוח הבריטי באירופה, אם בכלל תחליט לשגר; בעוד שלא־מתו־שלי־דבר כל אניה, כל רכבת וכל חזית־מסע נקבעו וסומנו שנים מספר לפני־כן — כפי שאמנם הכרח היה לקבעם ולסמנם; כדי שיתאפשר להם בפועל לגייסות הבריטיים, להגיע במועד להחיימה — ולהגיע במצב אשר יאפשר להם ללחום. השאנויות וחוסר הידיעה ששררו בקרב מנהיגיה של כל אומה באשר לדברים הפשוטים ביותר שבמבנה־הפעולות של אותה מערכת עליה סמכו בכל הנוגע לשמירה על הבטחון־הלאומי — ודאי שהיו מדהימי מִי־אֶת־אֶת־כִּי־מִלֵּאֵם מִקְצָת יוֹתֵר, אֶלְמֵלָאֵם נִתְגַּלּוּ, ועודן מתגלות, בכל הזדמנות בה משמיעים מדינאים בריטיים כיום את דעותיהם בענייני מדיניות־ההגנה, הקבלות מוזעזעות כה רבות לגוהג אומלל זה. לפי מצב־הדברים, כאשר קרא הקנצלר (ראש־הממשלה) הגרמני מתוך יאוש: „המצב אינו ניתן עוד לשליטה. האבן החלה מתגלגלת...“ — דיברו מתוך גרונו גם עמיתיו האורחיים שבכל אומה ואומה. אכן, הצבא היה בבחינת אותו אֶל־עֶנְקִי הודי, גִּרְגִּית, אשר המוני מאמינים קנאים מושכים את מרכבתו במאמצם הקיבוצי הבלתי־פוסק, והוא מדי־פעם רומס ומוחץ זה או זה מתוכם — ואין יכולת, ואף לא יעלה על דעת איש, לעצור ולהפסיק מהלכו הנח־רץ; כן, שאפילו מצביאיהם־שלהם — של צבאות אלה — ספק אם היה לאל־יֵדֵם לשלוט בתנועתם הגורלית.

מקלאוביץ, מז'ומיני, מבֶּזֶל ומכל יתר המפרשים אשר הרבו לעמוד בניתוח מסעות המלחמה של נפוליון ושל פון־מולטקה הגדול. „הטובה שבאסטרטגיות היא כי תהיה חזק מאוד: ראשית, בכל מקום — ואחר־כך, בנקודה המכרעת“;

בפשטות כזו הציג את הדבר קלאוביץ, מערכות — אין לזכות בהן בתכסיס מבריק או בתמרון; ההכרעה תפול בחלקו של אותו מצביא אשר יגלה את הכוח הנפשי הגדול שבכולם ואשר — מבלי שאבדור תיו־הוא יעזו־הו — ייאלץ את האויב לדלות בהדרגה את עתודותיו, עד שיגיע הרגע בו יכשל כוח עמידתו וההתנגדות של היריב וחזית־המערכה תתמוטט. אז יהיה ביכולתו של המנצח לשטוף קדי־מה, בהדבירו כל התנגדות על־מנת להכתיב את תנאי־השלום בביר־האויב. ברור היה כי שדות־המערכה החדשים יהיו נרחבים לאין שיעור מאלה שבימי נפוליון; ודאי כי כלי־הנשק החדשים יגרמו אבידות הכבדות פ־י־כמה; אך רק בודדים מבין המפקדים הטילו ספק בכך שה־„דגם“ של אוסטרליץ, של יאָנָה, של סדובה ושל סדאן ** יחזור ויִישָׁנָה — והפעם בקנה־מידה ענקי.

הכמתם „השגרת־ת־מסורתית“ של אנשי־הצבא לא נכשלה באותה מידה כפי שמתרשמים מכך לעתים הסוקרים. בחזית המזרח, מפרץ סיה־המזרחית ועד לגליציה, אמנם נערכו מערכות מסוג זה. לא אחת נתפוררה החזית. חיל־הפרשים של הצד המנצח יצוא־ייצא למרדפים.

חזית המערב — היא שהיתה המקום בו החלו פועלים גורמים אשר

* הכונה למי שהיה ראש־המטה הכללי הפרוסי במלחמות פרוסיה־אוסטריה (1866) ופרוסיה־צרפת (1870-71) — להבדיל מבֶּזֶל־אֶת־הֶי, ששימש בתפקיד זה בפרוץ מלחמת־העולם. — המערב. ** מערכות שנערכו ב־1805 (נצחון הצרפתים על הרוסים והאוס־טרים); 1806 (הצרפתים — על הפרוטים); 1866 (הפרוטים — על האוסטרים); 1870 (הפרוטים — על הצרפתים) — המערב.

נמצאנו למדים כי למנגנוני־הצבאות ודאי שהיה להם חלק בגרירת אירופה אל תוך מלחמה. דבר אחר, ניתן לקבעו בודאות: הם שקבעו מה יהיה אופיה של המלחמה זו. הכליתם של כל אלה — שירות־החובה הצבאי, הגיוס, הריכוז — היתה להגיע אל שדה המערכה בעצמה גדולה ככל האפשר; שכן במערכה, ורק במערכה, יוכרע גורלן של האומות. עקרונות אלה למדו המטות־הכלליים

הקיסריות הגדולות של אירופה המרכזית ושל זו המזרחית נמצאו זה מכבר בתהליך של התפוררות; והמלחמה אך קירבה את קצו. ברם, השפעותיה של המלחמה על העמים שהשתתפו בה — אשר עתידת יכולתם הפיסית והנפשית הוקות אט־אט, אשר חזו באבדן הסמכות המסורתית ואשר למדו כי התכונות־התרומיות המסורתיות

סופם להולכים אלי־טבח — אי־אפשר למדן אך ורק באמות־מידה של חזו־שלום.

אשר לאנשי הצבא — בשבילם הלכת היה חד־משמעי. אם מקורה של עצמת האויב אינו בכוחותיו המזוינים כי אם חבוי באוכלוסיה האזרחית, הרי שיש לחקוף אוכלוסיה זו במישרין. יש ל"רכך" או־ תה עלי־די תעמולה ולהסיר לבה מעל ממשלתה; יש להרעיבה ולהחלישה עלי־די הסגר; יש להפציעה ללא־רחם מן האויר; יש לערער את עור־רוחה עד שתרפה יכולתה להתנגדות־מזוינת — רק אז ניתן להנחית את המכה הממוטטת, באמצעות מבקע־שריון מהיר־ים, הכרכים הכרסתניים של קלאַוזבוץ ותלמידיו הועתקו אל מחס־ גיהם של ספריות צבאיות; ואת מקומם תפסו כתביהם של דוֹג, מיטצ'ל, פולר, לידל־הארט. אמנות־המלחמה בגרה ונתעצמה כבר אל־מעבר לזועתן של מערכות כמערכת־פאונדיילא, בשדות־הבוץ של פלאנדריה ב־1917, והיא כמעט והיתה מוכנה להירושימה.

לא חזום מראש. כוחה הטקטי של ההגנה הוציאה מכלל אפשרות השגת הכרעה מהירה בקרב. הניידות האסטרטגית, אשר הוענקה עלי־די מסילות־הברזל — לא היה לה עוד המשך למן "ראש־הרכב" בת" והלאה, אדרבא, לפנים מ"ראש־רכבת" זה, הואטה אפילו אותה מידה של ניידות טקטית אשר אף צבאותיה של תקופת־נפוליון נהנו ממנה. כאן הגיעה הניידות עד־כדי־עצירת־הנק, עלי־די המקל־ עים. הארטילריה בלבד יכלה לגבור על המקלעים; ומשמעותה של הפעלת הארטילריה — הפסד ההפתעה ולא זו בלבד, אלא שהאר־ טילריה סירבלה והאטה את ההתקדמות; כך, שאפילו שהושגה פרי־ צה טקטית, אי־אפשר היה להספיק לנצלה בטרם שתבואנה עתודות רענונות במסילות הברזל של המגן, עלי־מנת להחזיר את המצב לקד־ מוחו. אפילו כך, לא שינה מצב־דברים זה — בעיני המצביאים — מלקחי־היסוד אשר הסיקם קלאַוזבוץ' מנסיונותיו בעידן־נפוליון. המערכות נחמשכו וארכו למעלה מן המצופה; האבידות עלו על המשוער; אך כל זמן ששחיקת עתודות האויב התקדמה בקצב מהיר יותר מזה של עתודות־ך־אתה, הרי שהכל הלך למישרין. ככל שעי־ קשת יותר ההתנגדות, כן יגדל בסופו־שלי־דבר הנצחון. דבר אחד בלבד חשוב: לא לתת כי יסיטוך ממסרתך, לא להניח לכוח־הרצון שלך כי יועזע, אלא לקיים־בפועל כל אותן תכונות של עוז נפשי ורצון־נחרץ המצינים את "המצביא־בה־א־הידיעה" — ולא רק למול התנגדות עיקשת של היריב אלא אף לנוכח המפתים שבארצ־ך־אתה, אשר טעו־והפצירו בתמידות כי מוכרח להיות נתיב קלי־יותר להש־ גת־נצחון.

אף עתה כשלרשותנו כל החכמה־שלאחר־המעשה, יקשה לקבוע אם אמנם היה בנמצא נתיב ית־רקל. כל עוד שמסילות־הברזל מוסיפות לחזין את הצבאות בבשרן ובנכסיהן של האומות, לא ניתן להביס צבאות אלה בטרם ייתש כוחן של האומות עצמן והן תבקשנה שלום. אכן, נסיון 1870 — לאחר תבוסת הצרפתים בסדאן — הוכיח כי אפילו מפלות צבאיות מוחצות בשדה־הקרב — אין כלל הכרח שתהינה מכריעות, כל־עת שעי־דין קיים רצון בהנהגה המדינית להרי־ סוף ולהלחם; בעוד שאם רצון זה עירער דיו, עלולות אף מפלות צבאיות קלות־ערך להביא לידי הכרעה. ואכן, לא נדרשו אלא שהי מערכות ב־1918, שתיהן מועטות־משקל לפי מושגי השנים שקד־ מו — מערכת־סלוניקה במקדוניה ומערכת ויטור־ונוטו בקצה הצ־ פון־מזרחי של איטליה — כדי להביא לידי התמוטטותן של ארבעת "מעצמות־המרכז" (בולגריה ותורכיה, אוסטריה־הונגריה וגרמניה), אשר כבר תש כוחן. הטענה שהושמעה כעבור זמן עלי־די אנשי־ הצבא הגרמני כי צבאם נשאר "בלתי־מובס" — היה בה משום פניה שנאחזה באמות־מידה שאבד עליהן כלח; פניה, שלא לענין, אפילו היתה היא נכונה לגופה. הצבאות לא היו עוד גופים־בפני־ עצמם, הנבדלים מן החברה־החורם. משנדלה הרצון הלאומי להמ־ שיך במלחמה, הפכו מכשיריו הצבאיים של רצון זה חסרי־תועלת; ממש כמלבושי־שריון שאין בתוכם איש.

אשר לתוצאותיה של מלחמה זו — תכנה וישנן הערכות שונות. היסטוריון בריטי ידוע (א. ג' פ. טיילור, המסכם היאבקות זו באר־ רח חפזי למדי) מודה אמנם כי לא הביאה לידי הגשמת עולם־ חלומות אוטופי, אולם, כלשונו:

"אם נתבונן בה במישור פרוזאי יותר, הרי שהשיגה מקצת יותר הישגים מרובן של מלחמות — אף שמחירים של אלו היה מופרז. נתיניה של הקיסרות האוסטרית־ההונגרית זכו בחופש לאומי, עם עם ומדינתו; נתיניה של הקיסרות העותומאנית עלו אף הם על נתיב דומה. המלחמה דחתה לעת־עתה את שלטונה של גרמניה על אירופה, ואולי מנעה בכלל התהוות מצב זה בעתיד. המוחשית שבי־ כל מטרות־המלחמה והיא שנתגשמה הגשמה שלמה — בלגיה שוחררה."

כל זה נכון בעצם. ודאי, כל מה שנתבזבז במלחמה — חסרוננו נת־ מלא עד מהרה: ברכוש בודאי, ואף בחי־אדם במידת־מה, ודאי,